

Prof. dr hab. Piotr A. Werner
Uniwersytet Warszawski
Wydział Geografii i Studiów Regionalnych
00-927 Warszawa, ul. Krakowskie Przedmieście 30
tel. 225520652, email: peter@uw.edu.pl

Recenzja w postępowaniu habilitacyjnym Ocena osiągnięcia naukowego i aktywności naukowej dr Michała Rzeszewskiego

Recenzja została wykonana na podstawie uchwały Rady Naukowej Dyscypliny Geografia Społeczno-Ekonomiczna i Gospodarka Przestrzenna Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza (UAM) w Poznaniu z dn. 14 grudnia 2021 roku.

Dr Michał Rzeszewski w postępowaniu habilitacyjnym przedstawił osiągnięcie naukowe pt. Cyfrowe media przestrzenne w badaniach geograficznych, na które składa się cykl siedmiu artykułów opublikowanych odrębnie w sześciu recenzowanych czasopismach naukowych w latach 2015-2020, w tym w dwóch wydawanych w Polsce. Dwa – opublikował samodzielnie, a pozostałe są współautorskie. W sześciu z nich jest głównym (pierwszym) autorem. Sześć z w/w artykułów jest w języku angielskim, a jeden – w języku polskim. Do cyklu dołączony jest autoreferat Habilitanta, w którym, poza ustawowo wymaganymi informacjami, zaprezentował uzasadnienie powiązania problematyki przedstawionej w poszczególnych artykułach w kilka spójnych wątków tematycznych, które, zdaniem Autora, stanowią osnowę badań geograficznych „cyfrowych mediów przestrzennych”.

Dr Michał Rzeszewski pracuje aktualnie na stanowisku adiunkta na Wydziale Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej UAM.

W cyklu tematycznym przedstawionym jako osiągnięcie naukowe, zatytułowanym „Cyfrowe media przestrzenne w badaniach geograficznych” zawarto artykuły (w kolejności chronologicznej):

- I. Rzeszewski, Michał. „Cyberpejzaż miasta w trakcie megawydarzenia: Poznań, Euro 2012 i Twitter.” *Studia Regionalne i Lokalne*, no. 1(59) (2015): 123–37. <https://doi.org/10.7366/1509499515906>.
- II. Rzeszewski, Michał, and Lukasz Beluch. „Spatial Characteristics of Twitter Users—Toward the Understanding of Geosocial Media Production.” *ISPRS International Journal of Geo-Information* 6, no. 8 (August 5, 2017): 236. <https://doi.org/10.3390/ijgi6080236>.
- III. Rzeszewski, Michał. „Geosocial Capta in Geographical Research – a Critical Analysis.” *Cartography and Geographic Information Science* 45, no. 1 (January 2, 2018): 18–30. <https://doi.org/10.1080/15230406.2016.1229221>.
- IV. Rzeszewski, Michał, and Piotr Luczys. „Care, Indifference and Anxiety—Attitudes toward Location Data in Everyday Life.” *ISPRS International Journal of Geo-Information* 7, no. 10 (September 23, 2018): 383. <https://doi.org/10.3390/ijgi7100383>.
- V. 2019 Rzeszewski, Michał, and Jacek Kotus. „Usability and Usefulness of Internet Mapping Platforms in Participatory Spatial Planning.” *Applied Geography* 103 (February 2019): 56–69. <https://doi.org/10.1016/j.apgeog.2019.01.001>.
- VI. 2020 Kotus, Jacek, and Michał Rzeszewski. „Online Mapping Platforms: Between Citizen-Oriented and Research-Focused Tools of Participation?” *Journal of Planning Education and Research*, February 11, 2020, 0739456X2090309. <https://doi.org/10.1177/0739456X20903099>.
- VII. 2020 Rzeszewski, Michał, and Leighton Evans. „Virtual Place during Quarantine – a Curious Case of VRChat.” *Rozwój Regionalny i Polityka Regionalna*, no. 51 (November 19, 2020): 57–75. <https://doi.org/10.14746/rrpr.2020.51.06>.

Ocena osiągnięcia naukowego

Wybrane teksty artykułów naukowych zaprezentowanego osiągnięcia naukowego cechuje przede wszystkim wielowymiarowość dotycząca prezentowanego w artykułach podejścia w badaniach geograficznych, a z drugiej strony interdyscyplinarność, choć raczej należałoby powiedzieć multidyscyplinarność lub transdyscyplinarność. Interdyscyplinarność rozumiana jest w tym kontekście jako synteza pojęć i metod wielu dyscyplin, multidyscyplinarność – jako ich łączenie, a transdyscyplinarność – ich zapożyczanie. Autor czerpie z nie tylko z terminologii i metodologii geografii społecznej, ale również m.in. z psychologii środowiskowej, socjologii, nauk o komunikacji społecznej

i mediach oraz nauk humanistycznych (antropologii i nauk o kulturze). Równocześnie, pisząc o nowych technologiach i stosując narzędzia informatyki do analizy wielkich zbiorów danych przestrzennych pozyskanych z internetu, wykorzystuje też pojęcia z dziedziny nauk inżynierjno-technicznych. Należy dodać jeszcze terminy i słownictwo oraz symboliczne skróty wykorzystywane w trakcie codziennej komunikacji w internecie przez użytkowników, które niekiedy są efemeryczne, a czasem utrwalone w praktyce użytkowników sieci, nie mając swoich odpowiedników w nauce. Całość na pierwszy rzut oka budzi wrażenie chaosu, jakkolwiek w każdym z artykułów przeprowadzana jest uporządkowana i poddana rygorom naukowym analiza i wnioskowanie, których konkluzje są wynikiem przemyśleń Autora(ów) w kontekście wykorzystywanego paradygmatu badawczego geografii i innych nauk.

Habilitant w osiągnięciu naukowym pt. *'Cyfrowe media przestrzenne w badaniach geograficznych'* koncentruje się przede wszystkim na różnych poziomach komunikowania nowych mediów; na poziomie komunikowania grupowego (przede wszystkim w wątku analizy komunikatów wybranych mediów społecznościowych) i instytucjonalnego (w wątku publicznych partycypacyjnych Systemów Informacji Geograficznej, PPGIS), dotykając także problematyki komunikowania interpersonalnego (wewnątrzsobowego, w pozostałych dwóch wątkach badania). Współcześnie, część z nich przyjmuje także niektóre cechy poziomu komunikowania masowego – zwłaszcza w przypadku mediów społecznościowych, co skutkuje także olbrzymią ilością informacji, dużych zbiorów danych stanowiących materię badań, określaną także mianem *big data*. W autoreferacie Habilitant precyzuje zakres tematyczny pojęć tytułu osiągnięcia naukowego bazując na terminologii i definicjach pojęć zaczerpniętych z literatury przedmiotu i kreśląc szereg diagramów Venna; wiążąc ze sobą niektóre usieciowione (społecznościowe) nowe (cyfrowe) media cechujące się także wykorzystaniem map lub szeroko rozumianej informacji o lokalizacji (określając je mianem przestrzenne) i metodologię badań geografii społeczno-ekonomicznej z punktu widzenia paradygmatu krytycznego geografii, zawężając dyskurs jednak tylko do przedmiotu Systemów Informacji Geograficznej i *big data*.

Wątek analizy geolokalizowanych komunikatów z wybranych platform społecznościowych (artykuły I, II, III)

W pierwszym (I), najwcześniej opublikowanym artykule (otwierającym cykl), rozgrywane w ciągu czterech miesięcy mecze mistrzostw Europy w 2012 roku w Poznaniu, stanowiąc nadzwyczajne wydarzenie w życiu miasta (mega-event), miały swoje odzwierciedlenie w komentarzach i zdjęciach użytkowników internetu (mieszkańców i wizytujących) zamieszczanych w sieci – na różnych forach i platformach społecznościowych. Niektóre z wiadomości i zdjęć cechowały się znacznikami lokalizacji (geotag), które umożliwiły przybliżone lub dokładne określenie miejsca, z którego zostały wysłane. Te dane w sieciach społecznościowych (i nie tylko) są utrwalane łącznie z wysłanym tekstem, ale udostępniane przez administratorów platform społecznościowych jedynie na uzasadnione żądanie np. w celach naukowych w postaci podzbiorów (określane mianem *big data*). W przypadku niektórych formatów zapisu zdjęć – geotagowanie, czyli zapis współrzędnych geograficznych niekiedy może być poszerzony m.in. o parametr ekspozycji (azymut obiektywu). Analiza przestrzenna lokalizacji (często limitowanych) próbek zbiorów komunikatów pozyskanych za pomocą interfejsów programowania API udostępnionych przez administratorów platform Twitter i Flickr (zdjęć) posłużyły do określenia koncentracji przestrzennej rozmieszczenia tych użytkowników w czasie rozgrywek, a treści przez nich przesyłane i ich identyfikatory sieciowe do określenia ich aktywności sieciowej i prawdopodobieństwa – czy są mieszkańcami czy przyjezdnymi. Alternatywną opcją jest pozyskanie treści opublikowanych komunikatów w internecie metodą określaną mianem *scrapping* (często przy użyciu wyspecjalizowanych narzędzi).

Podjęcie geograficzne w analizie jest przejrzyste i często stosowane w geografii społecznej – koncentracje przestrzenne użytkowników na podstawie geolokalizacji *tweetów* (wiadomości), zwizualizowane w postaci map ciepła (*heatmaps*) przyrównane do zidentyfikowanych fragmentów i/lub obiektów miasta, które cechują się określoną funkcjonalnością i znaczeniem. Analogiczne podejścia

dotyczą np. tradycyjnych w geografii turystyki analiz atrakcyjności destynacji i ich znaczenia lub nazwanych i chronionych obiektów lub fragmentów krajobrazu w geoeologii. Równolegle jednak Autor prowadzi narrację nawiązując do percepcji przestrzeni miasta, interpretując niektóre miejsca i obszary w kategoriach humanistyki cyfrowej, budując wizję cyberpejsza (cyberscape), 'cyfrowego cienia' miasta, efemerycznego w czasie i przestrzeni, nawiązując do wykorzystywanego w humanistyce pojęcia *palimpsestu*, gdyż ranga i znaczenie tak oznakowanych miejsc (geotagowanych) była tylko chwilowa i co pewien czas zmieniała się. Relacje pomiędzy materialną przestrzenią miasta i jej percepcją, wyrażoną poprzez analizę korpusu wysyłanych (geolokalizowanych) wiadomości ujawniła chwilowo ważniejsze obszary w Poznaniu i cyfrowy ślad emocjonalny zarówno mieszkańców jak i wizytujących (w postaci *tag clouds*, chmury słów, zamiast map ciepła). Konkluzja, dotycząca potencjału badawczego tych relacji w kontekście coraz bardziej scyfrowanych miast, sugeruje coraz większy wpływ percepcji miejsc, poprzez wirtualne oznakowanie, na rzeczywiste kształtowanie się przestrzeni miejskiej.

Efektom jest interdyscyplinarna synteza tradycyjnego, empirycznego podejścia geografii oraz pewnej narracji badawczej i jej interpretacji w kategoriach pojęć humanistyki cyfrowej.

Kontynuacja badań z wykorzystaniem mediów społecznościowych w kolejnym artykule (II) cyklu dotyczyła już samych użytkowników sieci, a właściwie zachowań użytkowników jednego z mediów społecznościowych – Twittera, związanej z (geo)lokalizacją użytkowników, mobilnością i aktywnością publikacyjną. Weryfikowana hipoteza dotyczyła braku relacji pomiędzy aktywnością użytkowników w sieci a kontekstem społeczno-przestrzennym na przykładzie pięciu miast europejskich (w tym 2 polskich) w ciągu jednego roku (2014). Geolokalizacja (geotagi) komunikatów (tweetów) posłużyła jedynie do wyodrębnienia użytkowników, którzy (prawdopodobnie) byli mieszkańcami badanych miast, natomiast analiza statystyczna nie dostarczyła dostatecznych dowodów na możliwość potraktowania tej próbki ludzi jako reprezentacji populacji miasta. Analiza dostarczyła jedynie potwierdzenia adekwatności zastosowania wybranych parametrów statystycznych do klasyfikacji badanych społeczności ze względu na ich mobilność i aktywność publikacyjną oraz potwierdziła pozytywną korelację między nimi. Nie towarzyszyła jej analiza treści (zawartości) wysyłanych komunikatów. Istotnym elementem w tym badaniu (zdaniem recenzenta) jest zaledwie jednozdaniowa wzmianka, że lokalizacja (miejsce), z którego użytkownik wysłał komunikat (*tweet*) jest jednym z najbardziej znaczących elementów przekazu, choć często nie jest zawarty w samej jego treści, ale tylko w postaci niejawnie geokodowanych współrzędnych.

Należy wspomnieć, że wybrane do analizy medium, Twitter – platforma społecznościowa jest tylko jedną z kilku rywalizujących ze sobą o uwagę użytkowników sieci (w 2020 roku 9 pozycja pod względem liczby użytkowników, ok. 315 mln). Charakterystyczną, nietypową cechą jest fakt, że powstał m.in. z inspiracji usługi SMS w telefonii komórkowej i to wyróżnia go pod względem spójności i zwięzłości komunikatów, które cechuje dodatkowo możliwość dodawania dowolnych znaczników (*#hashtagów*) identyfikujących osobę lub klasyfikujących obiekt (miejsce) lub temat. Ale Autorzy w tekście tylko wskazują możliwość ich analiz.

Wnioski na podstawie oszacowanych empirycznych wyników statystycznych badanego zbioru komunikatów, wysyłanych przez zlokalizowanych przestrzennie użytkowników, zostały uzupełnione ponownie autorską warstwą interpretacyjną, stanowiąc przedłużenie dyskursu *state-of-art* w artykule, łącząc geografę z socjologią i filozofią poprzez odwołanie się do Michela Foucaulta i jego rozumienia połączenia technologii z jaźnią (w trybie przypuszczającym). Przyjmując ten punkt widzenia i traktując jaźń, jako materialno-zmysłową praktykę społeczną, konstruowaną przez realizujące się w dyskursie porządku wiedzy, oferowana przez media społecznościowe technologia komunikacyjna stanowiłaby zapośredniczoną materialną infrastrukturę dyskursu. Wtedy ukute przez Autorów skrótowe pojęcie „technologie jaźni” wybrzmiewa bardzo złowrogo, gdyż oznaczałoby determinizm technologiczny i władzę medium nad użytkownikami. Można tutaj dostrzec transdyscyplinar-

ność podejścia. Reinterpretację wyników w kontekście zapożyczeń z ważnego nurtu w socjologii francuskiej dotyczącej tematu władzy i związku między wiedzą i dyskursem. Jest to jedna z możliwych interpretacji wyników na gruncie innych dyscyplin, zwłaszcza w kontekście braku rozszerzonej analizy korpusu treści samych komunikatów w powiązaniu z geolokalizacją użytkowników.

Na marginesie, w cyklu publikacji pojawiło się wiele terminów, którymi Autorzy swobodnie operują, zakładając ich jednoznaczność. Jednoznaczne rozumienie tych terminów jest definiowane w kontekście przeglądów literatury naukowej, ale nie ma pewności czy dobrane definicje na gruncie wybranej dyscypliny, nie mają jeszcze innego znaczenia w innej. Zwłaszcza w kontekście inter-, multi- lub transdyscyplinarności Głównie dodają przedrostek 'geo', za pomocą którego określają, czy dane pojęcie opisujące przedmiot, obiekt lub cechę jest możliwe do zlokalizowania przestrzennego lub zawiera współrzędne geograficzne np. w języku angielskim: 'geomedia', 'geosocial', 'geolocation', 'geospatial', 'geoservices', 'geotagging', 'geocoding', 'geocapta', 'geosocial information', 'geosocial capta'; poza tym pojawiają się terminy: 'cyberspace', 'cyberscape' (cyberpejzaż, pejzaż cyfrowy), 'digital footprint', 'digital shadow' (cień cyfrowy), 'captaset', 'digiplace', 'location-based culture'. To jeszcze jeden dowód na fakt, że technologia i język znacznie wyprzedzają naukę. W powiązaniu z wątkami dyskursu na temat współczesnego znaczenia i roli neogeografii i wolontariatu informacji geograficznej (VGI) w publikacjach stwarzają określony klimat współczesnego intelektualnego dyskursu naukowego na temat „Cyfrowych mediów przestrzennych w badaniach geograficznych”. Niektóre z tych pojęć utrwaliły się już w dyskursie naukowym, inne w sferze publicznej, a część prawdopodobnie zmieni swoje znaczenie lub po prostu zniknie.

Dyskurs na temat powiązania różnych zbiorów komunikatów (zbiorów danych) skonfrontowany z „praktykami przestrzennymi użytkowników mediów społecznościowych oraz sposobami wytwarzania informacji geospołecznej otoczenia” jest celem trzeciego w kolejności (chronologicznej, III) opublikowanego artykułu, wprowadzającego zupełnie nowe pojęcie w geografii społeczno-ekonomicznej: *geosocial capta*. Fundamentem tego dyskursu, jest wyrażone *explicite* założenie o dynamicznej interakcji „między tym, co wirtualne, a tym, co materialne”.

W tekście wykorzystywane są głównie pojęcia dwóch dyscyplin: geografii społeczno-ekonomicznej i nauki o komunikacji społecznej i mediach (komunikologii); w tym kontekście 'capta' stanowi antyfrazę 'data' (danych) opisując rezultaty uchwycone w praktyce poznawczej i procesach poznawczych człowieka (Laing, 1967). Analogicznie (jak w poprzednich artykułach), poddano analizie statystycznej i przestrzennej zbiory geolokalizowanych komunikatów użytkowników trzech platform społecznościowych Twittera, Instagrama i Flickr w ciągu 2014 roku w Poznaniu. Empirycznej analizie koncentracji przestrzennych lokalizacji nadawców w siatce heksagonalnej nałożonej na zgeneralizowaną warstwę topograficzną Poznania towarzyszyła analiza korpusu najczęściej wykorzystywanych znaczników (*tags*) w komunikatach, terminów (i nazw) oraz zbitek słów. Kluczowa wydaje się konstatacja dotycząca obserwacji: „każdy akt zamieszczenia treści geolokalizowanych jest zapośredniczony nie tylko przez przestrzenność, ale także przez dostępną technologię oraz mechanizmy społeczne i ekonomiczne”¹. Pojęcie mediatyzacji, ugruntowane jest w komunikologii, ale jest wieloznaczne (Michalczyk, 2009): (*) oznacza pośrednictwo w różnych zjawiskach i procesach (zapośredniczenie), (**) opozycję między prawdziwym i nieprawdziwym – tj. różnicę między obiektywną wiedzą (informacją) a tą, która została przekazana lub (***) przestrzeń doświadczenia, interpretacji i znaczenia. W końcu (****) odnosi się do relacji (związku) między nadawcą i odbiorcą komunikatu.

Wnioski wynikające z połączenia analizy przestrzennej ze statystyczną analizą korpusu treści komunikatów i znaczników doprowadziły do konkluzji dotyczącej specyfiki 'ekosystemów' technologicznych poszczególnych platform społecznościowych i odmienności wykreowanych krajobrazów cy-

¹ „each act of posting geolocated content is mediated not only by spatiality but also by the available technology and by social and economic mechanisms”

frowych (*cyberscape*) Poznania. Autorzy równocześnie sugerują, także na podstawie dyskursu w literaturze przedmiotu, że determinizm technologiczny (nowych) mediów faktycznie „przesłania znaczenie przestrzennych interakcji między technologiami informacyjnymi i technologiami komunikacyjnymi (ICT) a społeczeństwem”. Kluczowe wydaje się pytanie dotyczące jak informacja może zmienić postrzeganie materialnej przestrzeni/miejsca, na które jednak, jak dotychczas, nie udzielono satysfakcjonującej odpowiedzi.

Podjęcie empiryczne analizy przestrzennej w badaniach geograficznych, łączy się z analizą statystyczną korpusu znaczników, w którym wykorzystywane jest podejście, terminologia i interpretacja zapożyczona z nauk o mediach i komunikacji społecznej. Multidyscyplinarność tego tekstu objawia się także w wykorzystaniu w warstwie interpretacyjnej odniesień do literatury fantastyczno-naukowej i terminologii nauk o kulturze, m.in. pojęć mem i cyberprzestrzeń; te pojęcia były wykorzystywane już wcześniej w sferze publicznej i naukowej.

Na marginesie, warstwa kartograficzna artykułu prezentuje informacje bardzo statycznie, generalizując je czasowo i przestrzennie w postaci kartogramów. Natomiast w kartografii i współcześnie, w geoinformacji, wypracowano szereg nowych rozwiązań. Każdy z wysłanych komunikatów ujawnia także, co najmniej, datę (a często i godzinę wysłania komunikatu). Dysponując identyfikatorami użytkowników, geotagami, znacznikami czasowymi oraz tematycznymi w zbiorze *big data* można pokusić się o wykreowanie zbiorczych map, być może powtarzających się, ścieżek czasowo-przestrzennych dla wybranych okresów w mieście, analogicznie do wizualizacji ścieżek dziennych mieszkańców. Te dynamiczne profile mogłyby ujawnić nie tylko przestrzenie i/lub miejsca, ale także ich powiązania przestrzenne w cyfrowym krajobrazie miasta odzwierciedlone w formie emocjonalnego wartościowania za pomocą znaczników (lub słów, wyrazów w treści komunikatu) w świecie wirtualnym.

Wątek oceny postaw użytkowników wobec usług LBS (artykuł IV)

Kolejny w cyklu artykuł (IV) lokuje się raczej w dyscyplinach socjologii i psychologii, a dotyczy klasyfikacji postaw użytkowników względem ujawniania swojej lokalizacji za pośrednictwem wykorzystywanych aplikacji w urządzeniach mobilnych. Stanowi podsumowanie badań ankietowych, na niewielkiej próbie statystycznej, w grupie polskich i szkockich studentów socjologii i geografii (w mniejszości) i jednym nawiązaniem do badań geograficznych jest klasyfikacja postaw ankietowanych wobec usług geolokalizacji (LBS) w aplikacjach zainstalowanych w smartfonach. Rozpatrywane trzy wymiary świadomości: wiedzę o usługach LBS (10 pytań w ankiecie), stosunek emocjonalny (i świadomość, 6 pytań) oraz refleksję dotyczącą implikacji ich stosowania w technologiach mobilnych (5 pytań), kodowano docelowo, jako akceptację, neutralność (lub brak odpowiedzi) albo postawę negatywną. Ostatecznie jednak, po redukcji pewnych kategorii odpowiedzi (dotyczącą refleksji – do 2 znaczących, skrajnych) otrzymano 48 postaw wobec usług LBS, które w trakcie analizy statystycznej zagregowano do pięciu kategorii i scharakteryzowano opisowo.

W warstwie interpretacyjnej Autorzy jawnie nawiązują do teorii socjologicznych (w przeglądzie literatury), wychodząc z założenia, że 'kultura lokalizacyjna' (w *oryginale: location-based culture*), jest materializacją teorii podległości (poddaństwa) M. Foucaulta, wzmacniając to powiązanie metaforą panoptikonu, który realizuje się w formie ciągłej obserwacji przemieszczeń przestrzennych ludzi z wykorzystaniem nowych technologii. Wnioski na podstawie wyników ankiet nie mogły być jednak uznane za istotne statystyczne i reprezentatywne dla populacji. Autorzy przyznają w tekście, że artykuł jest właściwie badaniem pilotażowym. Operacjonalizacja badań dokonuje się z wykorzystaniem metodyki badań socjologicznych i psychologicznych opartej na statystycznej analizie jakościowej. Artykuł można merytorycznie zaliczyć do osiągnięcia naukowego jako transdyscyplinarny.

Wątek publicznych partycypacyjnych systemów informacji geograficznej (artykuły: V, VI)

Do cyfrowych mediów przestrzennych zalicza Habilitant także interaktywne serwisy kartograficzne online (WEB 2.0) - platformy internetowe wyświetlające, jako główną warstwę, np. mapę

ogólnogeograficzną (obecnie często OpenStreetMap) lub ortofotomapę (np. Google Earth), dodatkowo oferując różne możliwości dodawania własnych komentarzy i treści np.: symboli (punktowych, ikon), obiektów liniowych i figur geometrycznych oraz możliwość wykonywania prostych pomiarów – odległości, powierzchni i odczytu współrzędnych geograficznych. Z reguły interakcja z takimi serwisami zależy od wdrożonego komputerowego graficznego interfejsu użytkownika (GUI), ale coraz częściej spotyka się także kartograficzne aplikacje mobilne z interfejsem przystosowanym do pracy na smartfonach i tabletach, sprzężone z tzw. responsywnymi serwisami internetowymi, przystosowywanymi przesyłane z serwera treści kartograficzne i tekstowe do ograniczonego wymiarami ekranu w urządzeniu mobilnym. Zdolność użytkowników komputerów, smartfonów czy tabletów do biernego ‘czytania’ map cyfrowych, a tym bardziej do czynnej edycji i dodawania własnych treści i symboliki na mapę cyfrową uwarunkowana jest tzw. doświadczeniem użytkownika (UX, *user experience*). Ale współcześnie zależy także od formalnego kształcenia na poziomie szkoły średniej w zakresie geografii i kartografii, gdzie standardowo kładzie się nacisk na proces ‘czytania’ i rozumienia map, a nie na wnoszenie na gotowe mapy dodatkowych własnych treści. Ten aspekt przemiany społeczeństwa informacyjnego w geoinformacyjne jest związany z takimi pojęciami jak wszechogarniająca kartografia (*ubiquitous cartography*), czyli neokartografią i neogeografią, nieformalnie w społeczeństwie upowszechniającymi się geotechnologiami, w których użytkownicy map są równocześnie ich współtwórcami, a więc z punktu widzenia rynku prosumentami (producentami i konsumentami jednocześnie).

Temu aspektowi, a właściwie jednemu z wątków neokartografii i neogeografii poświęcony jest następny w kolejności artykuł (V, współautorski) Habilitanta dotyczący publicznych partycypacyjnych systemów informacji geograficznej (PPGIS) w planowaniu przestrzennym. Artykuł jest wielowątkowy, gdyż porusza zarówno problematykę społeczną publicznej partycypacji w planowaniu przestrzennym (w postaci wnoszenia uwag do planu), łącząc ją z wykorzystaniem interaktywnego serwisu kartograficznego, jako „przecięcie procesów społecznych i technologii przestrzennej”, zwłaszcza w kontekście utrwalonej w „post-socjalistycznym” (określenie Autorów) krajobrazie społecznym władzy samorządu lokalnego.

Publikacja w zasadzie jest opisem „quasi-eksperymentu” badawczego (określenie Autorów), stworzenia pozorowanej platformy PPGIS, naśladującej rzeczywiste projekty w gospodarce przestrzennej, a zadeklarowanym celem badania było pytanie o „charakter, dokładność i rzetelność procesu komunikowania wiedzy przestrzennej”. Tak naprawdę badanie nie dotyczyło *in spe* planu przestrzennego zagospodarowania, ale objęło 30 uczestników eksperymentu. Faktycznie można go określić mianem eksperymentu łączącego metodykę psychologii poznawczej, socjologii, gospodarki przestrzennej, kartografii i GIS. Uszczegółowienie pytań badawczych dotyczyło: m.in. kwestii zaufania i współpracy obywateli z władzami samorządowymi, poziomu wykluczenia cyfrowego uczestników/obywateli/, percepcji narzędzi publicznej partycypacji, zróżnicowania sprawności i doświadczenia uczestników w zależności od wieku oraz problemów dokładności i wiarygodności przekazywanych przez uczestników danych przestrzennych jak również zagadnień adekwatnego projektowania inkluzywnych serwisów webowych dla celów PPGIS.

Nie można odmówić Autorom wyobraźni i odwagi naukowej w przeprowadzeniu tego eksperymentu, jak również sprawności technicznej (własny projekt platformy web PPGIS) i poprawności wszystkich aspektów badania statystycznego wyników oraz rygorystycznego naukowego podejścia na każdym etapie badania, operacjonalizacji (w tym rejestracji video pracy uczestników i badań okولوجraficznych), ankietowania i analizy wyników. Pozostaje pytanie, czy w trakcie procedur selekcji i rekrutacji wolontariuszy – uczestników poinformowano o prawdziwym celu eksperymentu, gdyż w tekście artykułu i w zamieszczonej ankiecie nie zauważyłem takiego ustępu. I czy w takim razie ta wiedza zmieniłaby ich nastawienie do uczestnictwa i ich odpowiedzi. Efektem naukowym jest m.in. agenda badawcza PPGIS w zakresie jakości danych, użyteczności i doświadczenia użytkowników oraz użyteczności wykorzystywanych map cyfrowych.

Interdyscyplinarne podejście charakteryzujące badanie wpisuje się w metodykę geoinformacji, celując przede wszystkim w doskonalenie praktyki gospodarki przestrzennej. W dyskusji i wnioskach narracja Autorów koncentrowała się na aspektach technicznych i geoinformacyjnych oraz doskonaleniu warsztatu naukowego i metodycznego, a w mniejszym stopniu, na wskazaniu w dyskursie znaczenia PPGIS jako czynnika większego zaangażowania społecznego. Natomiast sformułowana agenda badawcza i uwagi zamieszczone w końcowym ustępie pt. Ograniczenia... wyraźnie wskazują, że cały eksperyment należy potraktować jako badanie pilotażowe. Praktyczne wykorzystanie zebranych doświadczeń należałoby przetestować w warunkach rzeczywistego planu zagospodarowania przestrzennego lub chociaż studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania... Na razie jednak agenda pozostaje tylko w formie dezyderatów naukowych.

Kontynuacją i dopełnieniem powyższego wątku były badania ankietowe przeprowadzone w Poznaniu i Białymstoku, dotyczące opinii na temat publicznej partycypacji (w tym za pośrednictwem interaktywnych serwisów kartograficznych), zawarte w kolejnym artykule zaliczonym do osiągnięcia naukowego (VI – pt. Online mapping platforms...). Głównym wątkiem jest dyskurs na temat podejścia do partycypacji i PPGIS w kontekście aktywnego uczestnictwa zarówno badaczy (ankietujących), jak i świadomości ankietowanych. Wprawdzie nie można jeszcze mówić o reprezentatywności badanej próby względem populacji obu miast, ale, zdaniem Autorów, liczna grupa studyjna (ponad 1400 ankiet w obu miastach) istotnie zwiększa wagę wniosków. W tekście przeprowadzono analizę jakościową i statystyczną wyników ankiet, a wnioski z tego badania skonfrontowano także z wynikami i konkluzjami z „quasi-eksperymentu” z poprzedniego artykułu. Potwierdzono atrakcyjność interaktywnego interfejsu kartograficznego, uaktywniającego użytkowników, a tym samym zachęcającego do wzmożonego uczestnictwa i publicznej partycypacji online. Natomiast (zdaniem Autorów) ankietowani różnicowali się w swoich opiniach zależnie od wieku, płci i wykształcenia, jak również w zależności od penetracji sieci internet w obu miastach (wykluczenia cyfrowego), dłuższego zakorzenienia zwyczaju partycypacji publicznej oraz większego poziomu zaangażowania społecznego mieszkańców w Poznaniu niż w Białymstoku. Wprawdzie te ostatnie dwie opinie nie mają odnośników w literaturze, ale w tekście uzasadnieniem jest przywołanie historycznego podziału na zabory w Polsce i konkluzja: „Demokratyczne ruchy społeczne w Białymstoku nie współpracują już tak bardzo z władzami. Jest ich mniej, mają słabsze oddziaływanie i mniejszą siłę przebicia. Na białostockiej arenie społecznej aktywnymi podmiotami są konserwatywne ruchy nacjonalistyczne.”²

W dyskusji rozpatrywane są także możliwe aspekty psychologii społecznej uczestnictwa w PPGIS, takie jak efekt audytorium (przy współpracy grupowej nad kartowaniem online) oraz socjologiczne, ze względu na łatwość manipulacji wynikami i pozorowanie poprawnych relacji między władzą a społeczeństwem. Konkluzje Autorów dotyczą łączenia PPGIS z celami planowania przestrzennego oraz kształtowania postaw obywateli, poczucia sprawczości i budowania ich kompetencji.

Transdyscyplinarność artykułu polega na zastosowaniu technik ankietowania zaczerpniętych z socjologii i interpretacji wyników ankiet w kontekście różnych dyscyplin: geografii społecznej i gospodarki przestrzennej, psychologii społecznej oraz socjologii.

Wątek wirtualnych przestrzeni (artykuł VII)

Cykl artykułów zaliczonych do osiągnięcia naukowego kończy tekst (VII) pt. *Virtual Place during Quarantine – a Curious Case of VRChat*. Za pomocą wyżej już wspomnianej metody *web scrapping* Autorzy pozyskali prawie 30 tys. tekstów – opinii (recenzji) o jednej z gier MMOPRG (Massively multiplayer online role-playing game) nazwanej VRChat, realizowanej za pośrednictwem platformy internetowej, której cechą szczególną jest możliwość rozszerzania immersyjności przez poszczegól-

² „Democratic social movements in Białystok do not so much cooperate with the authorities. There are fewer of them and they have a weaker impact and less power. In the social arena of Białystok, active subjects are conservative nationalistic movements.”

nych graczy (za pomocą dodatkowych sensorów) i (współ-) doświadczania i/lub zwiedzania wirtualnie wykreowanych rzeczywistości, jak również ich kreowania, w interakcji z innymi graczami online, przyjmując dowolnie wybrane role (reprezentacje, awatary).

Cechą szczególną, na którą Autorzy zwrócili uwagę (w przeglądzie literatury), jest fakt, że w sytuacji pandemii COVID-19, polityki DDM (dystansowanie, dezynfekcja, maski) i blokad (*lockdown*), różne technologie komunikacji przez internet stały się jedną z form substytucji bezpośrednich interakcji między ludźmi; co więcej, niektóre z tych technologii realizują interakcje społeczne umiejscawiając awatary w wirtualnej rzeczywistości (sztucznie wykreowanych miejscach, przestrzeniach, a nawet całych „światach”). Ten wątek, łączący interakcje społeczne i technologie ICT, spleta się z wirtualną rzeczywistością, którą można postrzegać i interpretować w kategoriach psychologii środowiskowej i socjologii.

Zadeklarowany w tekście cel naukowy to zrozumienie postaw ludzi dotyczących wyborów indywidualnych aktywności społecznych w sieci, w szczególności w świecie wirtualnym, m.in. w konsekwencji blokady i ograniczenia kontaktów w bliższym i dalszym otoczeniu. Do zbadania postawionej hipotezy dotyczącej exodusu (części) graczy do rzeczywistości wirtualnej, w warunkach pandemii, w celu złagodzenia braku kontaktów z rzeczywistym światem zewnętrznym, Autorzy wykorzystali oprogramowanie stosowane w socjologii, wspomagające analizę danych jakościowych, przede wszystkim zawierających korpusy tekstowe.

Pogrupowane recenzje (opinie) skategoryzowano w osiem klastrów tematycznych i scharakteryzowano, w kontekście badanej hipotezy i założonego celu. Narracja wnioskowania Autorów odwoływała się do pojęć teorii psychologii środowiskowej oraz antropologii kulturowej i geografii humanistycznej w kontekście ‘nie-miejsc’ i ich osvajania. Kluczowa dla artykułu (zdaniem recenzenta) jest jednak konkluzja zaczerpnięta z teorii afordancji Gibsona, dotycząca odzwierciedlenia przez graczy w rzeczywistości wirtualnej pewnych elementów swojego prawdziwego otoczenia. Można określić artykuł, jako transdyscyplinarny, lokując go na pograniczu badań geografii humanistycznej i psychologii środowiskowej.

Wchodząc w ten dyskurs, recenzent postawiłby obecnie jednak inną tezę, znając już pewne nowe fakty po dwóch latach pandemii. Charakterystycznym zjawiskiem w sieci w wielu krajach Europy, w tym w Polsce, w trakcie głównych fal COVID-19, było m.in. wyszukiwanie przez część mieszkańców wielkich miast nieruchomości (domów, działek) zlokalizowanych poza skupiskami ludzkimi, w suburbiach i na obszarach wiejskich (np. na podstawie analizy Google Trends, Werner, 2022). Te osoby starały się aktywnie znaleźć korzystne dla siebie afordancje w świecie rzeczywistym, a część (być może) je nawet zrealizowała, albo (być może) znajdowała rozwiązanie w ucieczce do świata wirtualnego.

Dyskusja

Dwa spośród artykułów osiągnięcia naukowego mają charakter interdyscyplinarnych syntez, jeden ma charakter multidyscyplinarny, łącząc pojęcia i metodykę różnych dyscyplin, a cztery mają cechy transdyscyplinarne (w opinii recenzenta). Aspekt badań geograficznych stanowi tło i materię dyskursu w kontekście usług lokalizacji, map cyfrowych i świadomości oraz celowości ich wykorzystania przez użytkowników sieci we wszystkich artykułach. Artykuły interdyscyplinarne (I, V) stanowią syntezę empirycznych badań przestrzennych z interpretacją we wnioskach w kategoriach geografii humanistycznej poszerzonej o pojęcia zaczerpnięte z humanistyki cyfrowej, psychologii i socjologii. Artykuł multidyscyplinarny (III) opiera się na empirycznej analizie przestrzennej uzupełnionej o klasyczną analizę treści zaczerpniętą z nauk o komunikacji społecznej i mediach interpretowaną we wnioskach w kategoriach i pojęciach tej dyscypliny. Dwa z artykułów transdyscyplinarnych (II, IV) wiąże zdominowanie dyskursu we wnioskach przez oparcie się na wątkach nurtu badawczego francuskiej socjologii Michela Foucaulta w zakresie badań nad użytkownikami sieci, a w warstwie operacyjnej na metodach statystycznych i ankietowych socjologii, gdzie media przestrzenne pełnią

tylko rolę pomocniczą i tła badań. Dwa ostatnie (VI, VII, też transdyscyplinarne) cechują się dominacją metod socjologii i wprowadzeniem dodatkowo do dyskursu wątków i pojęć zaczerpniętych z psychologii środowiskowej.

Cztery spośród artykułów przedstawionych w osiągnięciu naukowym bazują na operacjonalizacji metodyki analiz przestrzennych (geografii społeczno-ekonomicznej, I, II, III, V), syntetyzując, łącząc lub zapożyczając w warstwie teoretycznej i interpretacji wątki i terminologię geografii humanistycznej, socjologii, psychologii środowiskowej i nauk o komunikacji społecznej i mediach. Trzy (IV, VI, VII) – bazują na metodzie ankietowej, zapożyczonej z socjologii, interpretując wyniki (w kontekście mediów przestrzennych) w świetle teorii i pojęć geografii społeczno-ekonomicznej (w tym geografii humanistycznej), socjologii, psychologii środowiskowej, humanistyki cyfrowej i antropologii kulturowej. Jeden (III) – operuje metodologią nauk o komunikacji społecznej i mediach, interpretując wyniki geograficznie i operując terminologią nauk o mediach i humanistyki cyfrowej.

Powyższa charakterystyka osiągnięcia naukowego trochę się różni od propozycji Habilitanta, podziału cyklu według kategorii tematycznych w autoreferacie. Proponuje on następujące pogrupowanie opatrując je hasłowo nazwami:

1. Media przestrzenne jako cyfrowa reprezentacja miejsca (artykuły: I, VII).

- Niewątpliwie pierwszy (I) artykuł w cyklu mieści się w tej grupie tematycznie. Drugi zaliczony do tej kategorii artykuł (VII), traktowałbym w kategoriach filmu *fantasy* jak np. *Avatar* J. Camerona, raczej spełniającego rolę narzędzia materializującego wyobraźnię użytkowników. W terminologii psychologii środowiskowej: reprezentacji 'nie-miejsc'.

Natomiast wirtualna rzeczywistość (VR) jest tylko jednym z biegunów szerszego spektrum rozszerzonej rzeczywistości (ER/XR, *extended reality*, por. Werner, 2018); oczywiście w trakcie pandemii wirtualna rzeczywistość mogła być wyborem użytkowników sieci, ale w życiu codziennym o wiele ważniejsze i częściej wykorzystywane wydają się być pośrednie instancje: poszerzona rzeczywistość (Augmented Reality, AR) i 'urzeczywistniona', poszerzona wirtualność (Augmented Virtuality, AV). AR już jest nieodłącznym elementem 3D lub geowizualizacji perspektywicznej nawigacji samochodowych oraz wszelkiego projektowania w terenie jak również wirtualnego zwiedzania (nieruchomości). AV np. jest znakomicie pomocna przy planowaniu umeblowania mieszkania czy przyszłego wystroju kuchni lub łazienek. Ucieczka w wirtualną rzeczywistość związana jest przypuszczalnie przede wszystkim z rozrywką, ale na obecnym etapie rozwoju technologii ICT wiąże też z koniecznością wykorzystania niekiedy uciążliwych dla ludzi artefaktów.

2. Media przestrzenne jako narzędzie planowania przestrzennego (artykuły: V, VI).

- Wyniki „quasi-eksperymentu” PPGIS w postaci (zadeklarowanego w tekście przez Autorów) badania pilotażowego, w tekście autoreferatu zostały przedstawione jako potwierdzone (w konfrontacji z dobraną literaturą przedmiotu). Być może częściowo tak jest, ale do sformułowanych uogólnień należy jednak podchodzić z pewnym dystansem. Włączenie tej procedury do toku rzeczywistych uzgodnień planu zagospodarowania przestrzennego może skutkować nieoczekiwanymi konsekwencjami w określonych warunkach 'post-socjalistycznych' uregulowań prawnych i rozbieżności celów poszczególnych grup interesariuszy. Zwłaszcza, że celem było faktycznie badanie (niereprezentatywnej) grupy starannie wyselekcjonowanych wolontariuszy, a nie realizacja etapu wnoszenia uwag do planu zagospodarowania przestrzennego. Tu akurat należy zgodzić z konkluzjami zawartymi w autoreferacie, wynikającymi z przeprowadzonych ankiet w artykule VI, w którym zawarto także autocytowanie artykułu V, jako potwierdzenia wniosków badań.

3. Media przestrzenne jako źródło danych w geografii społeczno-ekonomicznej (artykuły: II, IV, III).

- Interpretacja Habilitanta zawarta w autoreferacie (chyba intencjonalnie) różni się nieco od konkluzji zawartych w artykułach zaliczonych do tego cyklu tematycznego, w których przeważa terminologia i teoria socjologiczna oraz nauk o komunikacji społecznej i mediach. Natomiast w tekście autoreferatu, w tej części, dominuje narracja w kategoriach psychologii środowiskowej, przywołując

ponownie m.in. pojęcie afordancji. Taka reinterpretacja wyników potwierdza, że Habilitant ogni-
skuje swoje badania na społecznościach użytkowników: „*Stawiamy hipotezę, że w istocie obraz jaki
wyłania się z danych pozyskanych z mediów geospołecznościowych, jest w większym stopniu zależny
od specyficznych dla danego oprogramowania afordancji i cech korzystających z niego grup użytkow-
ników niż charakterystyk danego miejsca.*”

W „Podsumowaniu osiągnięcia” w autoreferacie Habilitant wskazuje na ‘media przestrzenne’
jako źródła danych, narzędzia badawcze i przedmiot badań w geografii społeczno-ekonomicznej.
Wskazanie na relacje przestrzeń-człowiek-technologia implikuje, w kontekście przywołanego w ar-
tykułach determinizmu technologicznego, podejście formalne do mediów, skupiające się na cechach
mediów i technologiach przekazu jako czynnika wpływającego na kulturę (*medium jest przekazem*),
a tym samym postrzeganie miejsc (i nie-miejsc) przez pryzmat mediów.

Konfrontując punkt widzenia Habilitanta i recenzenta ze względu na tematykę poruszaną w
artykułach: w sześciu przypadkach zgadzamy się; media przestrzenne mogą reprezentować miejsce
(artykuł I), mogą być pomocne, jako narzędzie planowania przestrzennego (artykuły V, VI) i mogą
być źródłem danych w badaniach geografii społeczno-ekonomicznej miejsc i/lub społeczności (arty-
kuły II, III, IV). Czy reprezentacje nie-miejsc w wirtualnej rzeczywistości mogą być pomocne w bada-
niach geograficznych (w artykule VII)? Po namyśle można się zgodzić na taki punkt widzenia, przy-
wołując z przeszłości (przed epoką cyfrową) np. artystyczne wizje reprezentacji globu w postaci
siatki kartograficznej odwzorowania Dymaxion, które redefiniowało (w swoim czasie) postrzeganie
globu ziemskiego w zupełnie nowy sposób. Współcześnie, przykładem mogą być interaktywne, sym-
boliczne (nawet fikcyjne) modele geowizualizacji 3D miast, które mogą ujawniać pewne wzory prze-
strzenne, a nawet detale z wykorzystaniem języka GML (Geographic Markup Language), ale czerpią
przede wszystkim z technologii opracowanych początkowo dla wirtualnych przestrzeni gier kompu-
terowych.

Podsumowanie

Deklaracja podejścia krytycznego Habilitanta do GIS „(Critical GIS) oraz metodologii geografii
społeczno-ekonomicznej i geografii cyfrowej” w autoreferacie nawiązuje do paradygmatu geografii
krytycznej, podejścia usuwającego neutralność badacza, który uwikłany jest zawsze w określone
współrzędne przestrzenne i czasowe, pluralizmu metodologicznego oraz podejść interdyscyplinar-
nych i celów, którymi miałyby być wskazywane pożądane kierunki przekształceń i sposoby prze-
kształcania rzeczywistości (B. Lisocka-Jaegermann, 2016). Te elementy przewijają się w artykułach i
metodologicznie i merytorycznie m.in. w wątkach odwołania do teorii M. Foucaulta, problematyki
wykluczenia cyfrowego, zwiększenia partycypacji publicznej i kompetencji obywateli (PPGIS) oraz
kreowania pejzaży cyfrowych (*cyberscapes*).

W teorii kartografii (przed epoką cyfrową) zaznaczył się krytyczny paradygmat badawczy,
który został przeniesiony na systemy informacji geograficznej (GIS), traktowania mapy intencjonal-
nie, jako społecznego konstrukt, dzięki któremu można ujawnić wbudowane uprzedzenia lub stron-
niczość w kontekście stosunków do wszelkiej władzy i względów etycznych. Czyli narzędzia rządze-
nia i kontroli, propagandy lub tworzenia mitów. Źródłem tego podejścia można upatrywać m.in. w se-
mantyce ogólnej Alfreda Korzybskiego, jego koncepcji uzależniających obraz świata od użytego ję-
zyka oraz tezy zakładającej, że słowo nie jest rzeczą, którą oznacza oraz tezy, że: „mapa to nie teryto-
rium”, wykluczającej pełnię reprezentacji rzeczywistości przez symboliczne przedstawienie. Kon-
tekst osiągnięcia naukowego, potęgując znaczenie geotechnologii przestrzennych, w sposób niejawni
przenosi ten punkt widzenia naukowego na całość ‘mediów przestrzennych’. W tym kontekście zro-
zumiałe jest różne, wielodyscyplinarne (inter-, multi- i trans-) podejście Habilitanta i swobodne
operowanie różnymi pojęciami, w tym neologizmami.

Rolą recenzenta jest też wskazanie pewnych wad osiągnięcia naukowego, krytycznego (rozu-
mianego słownikowo tj. opartego na rzeczowej analizie i ocenie) spojrzenia na cały cykl artykułów.
Jedną z usterek może być interpretacja zawarta w autoreferacie, że „quasi-eksperyment” PPGIS w

badaniu pilotażowym i agenda PPGIS na jego podstawie, w powiązaniu z rezultatami badań ankietowych dotyczących PPGIS w Poznaniu i Białymstoku, demitologizuje celowość (wartość) „zastosowania map internetowych w partycypacyjnym planowaniu przestrzennym”. Bez sprawdzenia w serii kolejnych, rzeczywistych sytuacji planowania przestrzennego, konkluzje tej kategorii tematycznej cyklu (artykuły V i VI) pozostają tylko supozycją (niezależnie od przyjętego paradygmatu badawczego). Należy natomiast przyznać, że zgodnie ze swoją deklaracją paradygmatyczną, Habilitant sugeruje pewne rozwiązania w celu dowartościowania publicznej partycypacji w działaniu.

Podobnie, w autoreferacie w ramach kategorii tematycznej dotyczącej źródeł danych w geografii społeczno-ekonomicznej interpretacja wyników ankiety, jako sygnału w badaniach pilotażowych (w artykule IV) jest również niewyczerpująca temat i nieistotna statystycznie. Niewyczerpująca, gdyż dotyczy jedynie sfery prywatności, wykorzystania własnych smartfonów, przez ograniczoną do jednej kategorii społecznej (demograficznej) grupę ludzi. Wnioski w samym artykule, można by potraktować różnie, jako niepewną interpretację lub pewną nadinterpretację. Nadal pozostają tylko supozycją. W obu powyższych sytuacjach w artykułach wnioski i narracja badawcza w pewnej mierze wywodzą się z zamieszczonych w tych tekstach przeglądów literatury i wyników badań, tworząc spójną całość, ponownie przedstawioną i zinterpretowaną w autoreferacie. Można jej wierzyć lub nie.

W przypadku artykułu dotyczącego wirtualnej rzeczywistości (artykuł VII) jednak brak jest do końca tej wyżej opisanej spójności. Konkluzja dotycząca afordancji pojawia się jedynie we wnioskach, jako opcjonalna interpretacja łącznie ze wskazaniem na konieczność poszerzenia badań o przyszłe wywiady z użytkownikami (graczami). Natomiast w autoreferacie termin ‘afordancja’ pojawia się także w kontekście innych artykułów, ale nigdzie w całym cyklu, ani w autoreferacie, nie ma określenia jak rozumiane jest to pojęcie (uświadomione lub nie- możliwości działania człowieka obecne w jego otoczeniu).

Reasumując: zaprezentowany jako osiągnięcie naukowe cykl artykułów, cechuje się podejściem krytycznym do tematyki mediów przestrzennych, formułując interdyscyplinarne interpretacje zbadanych faktów w zakresie cyfrowej reprezentacji miejsca, dezyderaty naukowe dotyczące narzędzi planowania przestrzennego oraz dowodząc częściowo efemeryczności danych i determinizmu technologicznego mediów, wykorzystując także zbiór metod, terminów i teorii z szerokiej palety dyscyplin nauk społecznych i humanistycznych.

Jest jeszcze inny aspekt związany z intencjonalnym wyborem krytycznego paradygmatu badań geograficznych przez Habilitanta w autoreferacie. Wielu naukowców upatrywało źródła żywotności geografii społeczno-ekonomicznej m.in. w przyswajaniu trendów i paradygmatów, wskazując równocześnie na jej słabość w tym zakresie, związaną z trudnością akumulacji wiedzy i brakiem ‘kamieni węgielnych’ tj. teorii. Faktyczne podejście Habilitanta to kontekst pomiędzy idealizmem, właściwym dla nauk społecznych i humanistycznych, z których czerpie zarówno teorie, terminologię i metodologię, a strukturalizmem (wg A. Holt-Jensen, 2018). Z drugiej strony, dyscyplina naukowa (geografia społeczno-ekonomiczna i gospodarka przestrzenna) powinna być widoczna, wytwarzać istotną wiedzę dostarczającą wartości społeczeństwu, która z kolei stanowi fundament jej istnienia i funkcjonowania w społeczeństwie. Powraca pytanie o istotność tej wiedzy zawartej w przedstawionym osiągnięciu naukowym; w artykułach dominuje operacjonalizacja i metodologia socjologiczna równoległe do metodyki geografii społeczno-ekonomicznej. W narracji badawczej i konkluzjach również (włączając geografię humanistyczną).

Ocena aktywności naukowej dr Michała Rzeszewskiego

Dr Michał Rzeszewski w latach 2010-2011 pracował jako wykładowca w Instytucie Geoekologii i Geoinformacji Wydziału Nauk Geograficznych i Geologicznych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, gdzie w 2011 roku uzyskał stopień doktora nauk o Ziemi w zakresie geografii (specjalność geografia fizyczna). Od 2011 pracował w Instytucie Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej Wydziału Nauk Geograficznych i Geologicznych, a obecnie na Wydziale Geo-

grafii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej UAM. Początkowo specjalizował się z zagadnieniami z zakresu geografii fizycznej. Później zainteresowania badawcze związane z postępującą cyfryzacją społeczeństwa skoncentrowały się na zagadnieniach geografii społeczno-ekonomicznej i dotyczyły: wirtualnej i rozszerzonej rzeczywistości, zachowań przestrzennych turystów w mieście, geografii krytycznej i systemów informacji geograficznej, studiów miejskich i partycypacji w planowaniu przestrzennym.

W latach 2011-2021 kierował dwoma zakończonymi projektami badawczymi NCN, jednym w ramach programu IDUB UAM, a obecnie od 2020 roku kieruje trzecim projektem badawczym NCN. Wszystkie dotyczyły jego zainteresowań badawczych w ramach geografii społeczno-ekonomicznej i gospodarki przestrzennej. Ponadto uczestniczył, jako wykonawca i współpracownik, w 3 krajowych (NCN) i 2 międzynarodowych projektach badawczych, w tym w ramach Programu Horizon 2020 oraz dwóch we współpracy z University of Edinburgh, w Wielkiej Brytanii.

W autoreferacie przedstawiono także dane naukometryczne dotyczące osiągnięcia naukowego: liczbę cytowań wg baz Scopus, Web of Knowledge i Google Scholar (odpowiednio: 42, 38, 85), sumaryczny i pięcioletni Impact Factor czasopism, w których opublikowano artykuły oraz ich punktację MEiN (odpowiednio: 16.56, 14.8, 550). Habilitant znacząco powiększył swój dorobek po uzyskaniu stopnia doktora. Według statystyk *Publish or Perish* (na podstawie Google Scholar, na m-c czerwiec 2022) opublikował ogółem 35 pozycji, które były cytowane 367 razy, a wskaźnik Hirsha wyniósł $h=7$. W bazie Scopus zarejestrowano 18 publikacji (od 2006 roku), cytowanych – 230 razy, a wskaźnik Hirsha wyniósł także $h=7$. Czynn timer uczestniczył w życiu naukowym, jako organizator i uczestnik, krajowych i międzynarodowych konferencji (odpowiednio 17 i 19) oraz jest recenzentem licznych międzynarodowych i krajowych uznanych czasopism specjalistycznych i naukowych.

Wypromował dwóch magistrantów, 56 prac inżynierskich i jedną licencjacką. Jest promotorem pomocniczym w trzech przewodach doktorskich. Pełnił liczne funkcje organizacyjne i dydaktyczne w macierzystej jednostce naukowej, w tym: jest członkiem Rady Dyscypliny Geografia Społeczno-Ekonomiczna i Gospodarka Przestrzenna, rad dydaktycznych i programowych. Jest członkiem Polskiego Towarzystwa Geograficznego, Digital Geographies Research Group w ramach Royal Geographic Society oraz Association of American Geographers.

Wg informacji zawartych w autoreferacie, prowadzi ponadto szeroką działalność popularyzatorską wygłaszając odczyty dla młodzieży szkolnej, regularne prezentacje w ramach GIS-Day i wspierając ruch wolnego i otwartego oprogramowania. Aktywnie działa na rzecz mediów społecznościowych oraz uczestniczy w nich i w mediach masowych (radio) promując idee wykorzystania nowych rozwiązań technologii wirtualnej rzeczywistości w badaniach geograficznych i planowaniu przestrzennym.

Konkluzja końcowa

Formalne przesłanki warunkujące nadanie stopnia doktora habilitowanego zostały wypełnione przez Habilitanta. Dr Michał Rzeszewski przedstawił osiągnięcie naukowe wypełniając wymogi ustawowe, przedstawiając, określone w tytule „Cyfrowe media przestrzenne w badaniach geograficznych”, zagadnienie naukowe w sposób oryginalny, twórczy i problemowy, w cyklu recenzowanych artykułów naukowych opublikowanych w uznanych międzynarodowych i krajowych czasopismach naukowych, opatrując je bibliografią i stosując aparat naukowy dla prezentowanych zagadnień w świetle wykorzystywanych metod, właściwych dla teorii i instrumentarium poszczególnych, głównie wykorzystywanych przez Habilitanta w badaniach, dyscyplin naukowych: geografii społeczno-ekonomicznej i gospodarki przestrzennej, socjologii i psychologii (środowiskowej). Wykazał się istotną aktywnością naukową realizowaną w różnych uczelniach, w tym we współpracy badawczej z uczelniami i towarzystwami naukowymi w Wielkiej Brytanii i USA, a ponadto aktywnie uczestniczy w popularyzacji badanych przez siebie problemów w mediach społecznościowych i masowych.

Pozostaje jednakże otwarte pytanie, czy przedstawione osiągnięcie naukowe można uznać, jako całość, za znaczny wkład w rozwój geografii społeczno-ekonomicznej i gospodarki przestrzennej. Alternatywnie, można ocenę ograniczyć tylko do tej części artykułów, w których wnioski albo są udowodnione albo logicznie wywiedzione z dyskursu na podstawie literatury i krytycznej interpretacji istotnych faktów. Sygnały, pomysły, błyskotliwość, oryginalne i krytyczne podejście wydają się cenne. Być może warto wysłuchać wykładu habilitacyjnego, który usunąłby wszelkie wątpliwości, gdyż w świetle przedstawionych artykułów wydaje się, że Habilitant zauważa i interpretuje we wnioskach rzeczywiście niektóre ważne fakty w temacie „Cyfrowe media przestrzenne w badaniach geograficznych”.

Warszawa, 20 czerwca 2022r.

A handwritten signature in blue ink, consisting of a stylized first name followed by a more complex surname.